

6. INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCHES AND INNOVATION CONGRESS

ANKARA/TURKEY
02-03 SEPTEMBER 2023

EDITOR
Prof. Dr. Süreyya YİĞİT

CONGRESS BOOK

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

6. INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCHES AND INNOVATION CONGRESS

DATE AND PLACE

02-03 SEPTEMBER 2023 ANKARA/TURKEY

ORGANIZATION

ISARC

INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER

GENERAL COORDINATOR

Yasemin AĞAOĞLU

COORDINATOR

Dr. Bahar ALTUNOK

EDITORS

Prof Dr. Süreyya YİĞİT

ORGANIZING COMMITTEE

Doç. Dr. Neslihan ŞAHİN
Doç. Dr. Sevcan YILDIZ
Dr. Aykan ÇOŞKUN
Dr. Ayşegül DEDE
Dr. Ayşegül DOĞRUCAN
Dr. Berkant DULKADİR
Dr. Songül YILMAZ DERİN
Yasin Oğuz ÖZMENEKŞE

PARTICIPATING COUNTRIES

Algeria-Benin Republic-Congo-France-Georgia-Hungary-India-Indonesia-Iraq
İtaly-Morocco-Nigeria-Pakistan-Portugal-Romania-Serbia-Slovakia-South Korea-Ukraine-Vıetnam

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other non-commercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com
It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2023©
ISBN: '978-625-367-291-1'
Cover Design: İbrahim KAYA
SEPTEMBER / 2023
Ankara / Turkey
Size = 21x29,7 cm

SCIENCE AND ADVISORY COMMITTEE

Prof. Dr. Ali AKİL
Saiyed Parul University

Prof. Dr. Erdin BOZKURT
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Hazim Abd Mohammed ALJEWAREE
Alkıtab University

Prof. Dr. Hulusi DOĞAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Prof. Dr. Gülçin YAHYA KAÇAR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Fedai ÇAVUŞ
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

Prof. Dr. Mukadder MOLLAOĞLU
Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan ZEYBEK
Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Süleyman UYAR
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

Prof. Dr. Seyfi ÖZGÜZEL
Çukurova Üniversitesi

Prof. Dr. Sevi ÖZ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Songül ÇAKMAKÇI
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Abdulkerim DİLER
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet AKKÖSE
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Akın KIRBAŞ
Yozgat Bozok Üniversitesi

Doç. Dr. Aylin YALÇIN SARIBEY
Üsküdar Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşegül TÜRK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşen ALTUN ADA
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Doç. Dr. Azimbaeva GULBAYRA
Kazakh National Women's Pedagogical University

Doç. Dr. Bahadır KILCAN
Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Betül GÜZELDİR
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Dinara FARDEEVA
Rusya Bilimler Akademisi

Doç. Dr. Fuat AKDENİZLİ
Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Fariz AHMADOV
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi

Doç. Dr. Faruk KALAY
Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Doç. Dr. Güçlü ŞEKERCİOĞLU
Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa METE
Gaziantep Üniversitesi

Doç. Dr. Neslihan ŞAHİN
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Oqtay QULİYEV
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi

Doç. Dr. Ömer Faruk RENÇBER
Gaziantep Üniversitesi

Doç. Dr. Reyhan DADAŞOVA
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Doç. Dr. Salman Bashir MEMON
Shah Abdul Latif University

Doç. Dr. Şeyho Cem YÜCETAŞ
Adıyaman Üniversitesi

Dr. Ali Arshad
University Utara

Dr. Ajay B. GADİCHA
Sant Gadge Baba Amravati University

Dr. Aqil MEMMEDOV
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi

Dr. Elşen MEMMEDLİ
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi

Dr. Gülnar MİRZEYEVA
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi

Dr. Hamdi DAĞISTANLI
MEV

Dr. Joanna HERNİK
West Pomeranian University of Technology

Dr. Nurhoca AKBULAYEV
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi

Dr. Suat ÖZER
MEB

Dr. Sultan SARI
Türkiye Vakıflar Bankası TAO

Dr. Ş. Selçuk SEÇİLMİŞ
Gaziantep Üniversitesi

Dr. Taha Yasin ÖLMEZTOPRAK
Adıyaman Üniversitesi

Dr. Yasin SÖĞÜT
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Dr. Yüksel DEMİREL
Başkent Üniversitesi

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

ORTODONTİK UYGULAMALARDA 3 BOYUTLU BASKI VE EKLEMELİ ÜRETİM YÖNTEMLERİ 8

ORTODONTİK UYGULAMALARDA FOTO-KÜRLEME İLE 3 BOYUTLU BASKI DOĞRULUĞUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER 10

HİPOALERJENİK ASETAL REZİNLERİN ve ISIYLA SERTLEŞEN AKRİLİK REZİNLERİN YUMUŞAK ASTAR MATERYALLERİ UYGULAMASI SONRASI ÇEKME GERİLİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ. 12

THE DOUBLE ROLE OF NUTRIENTS IN IMMUNITY 14

DENTAL PANORAMİK RADYOGRAFLAR ÜZERİNDE YAPAY ZEKA DESTEKLİ GÖRÜNTÜ ÇÖZÜNÜRLÜĞÜ İYİLEŞTİRME MODELLERİNİN BAŞARISININ DEĞERLENDİRİLMESİ 15

TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN BÜYÜK DEPREMLER SONRASI DEPREMİ YAŞAYAN BİREYLERİN STRES VE ÖLÜM KAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ 21

THE RELATIONSHIP OF UNIVERSITY STUDENTS' ATTITUDES TO VIOLENCE WITH PHYSICAL ACTIVITIES AND SPORTS 23

DİJİTAL PLATFORMLARIN GLOBAL SOSYAL İNOVASYONUN GELİŞİMİNE ETKİSİ 30

SOSYAL HİZMET UYGULAMASINDA KANITA DAYALI UYGULAMA VE HESAP VERİLEBİLİRLİK 37

ERGENLERİN SOSYAL MEDYA KULLANIMLARININ SOSYAL BOYUTLARI 39

FİZİKSEL AKTİVİTE VE POZİTİF PSİKOLOJİ UYGULAMALARININ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN POZİTİF VE NEGATİF DUYGU DURUMLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ 41

SPOR MERKEZLERİNDEKİ BİREYLERİN SPORA KATILIM MOTİVASYONLARININ İNCELENMESİ 51

KARADENİZ BÖLGESİNDE SPOR BİLİMLERİ ALANINDA EĞİTİM GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KARİYER PLANLAMA ALGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ 60

SPORUN FARKLI ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERDE YAŞAM BECERİLERİNE ETKİSİ 62

HİTABET ve MESLEKİ UYGULAMA DERSİNİN DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI PERSONEL YETERLİKLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 64

KLASİK EDEBİYATIMIZDA KENDİSİNE KUTSİYET ATFEDİLEN ARAPÇA KASİDELER 66

NUSAYRÎ İTÎKÂDINDA TENÂSUH (RUH GÖÇÜ) İNANCININ İZAHI 73

ACETOXYLATION OF 3-OXOBUTANOHYDRAZIDE WITH PIDA 75

THEORETICAL CALCULATION OF STRUCTURAL PARAMETERS OF PHENOLIC COMPOUNDS, TERPENES AND TERPENOIDS OBTAINED FROM ROSEMARY ESSENTIAL OIL 76

NANOPARTİKÜLLERİN PSEUDOMONAS AERUGİNOSA'NIN VİRÜLANS FAKTÖRLERİNİN GEN EKSPRESYONU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 78

METAL OKSİT VE ORGANİK BAZLI In/Pentacene/AlO/In HİBRİT HETEROEKLEMİNİN FOTODİYOT PARAMETLERİNİN IŞIĞA BAĞLI DEĞİŞİMİ 80

INVESTIGATION OF LIGHT-DEPENDENT CHANGES İN PHOTODİODE PARAMETERS OF METAL OXİDE AND ORGANİC-BASED In/Pentacene/AlO/In HYBRİD HETEROJUNCTION 81

Pentacene/In doped ZnO HETEROEKLEMİNİN FOTOVOLTAİK VE FOTODİYOT PARAMETRELERİNİN BELİRLENMESİ 88

DETERMINATION OF PHOTOVOLTAIC AND PHOTODIODE PARAMETERS OF Pentacene/In doped ZnO HETEROJUNCTION 88

WIM WENDERS'IN PARİS, TEXAS FİLMİNİN PASCAL BONİTZER'İN FİLM KURAMLARI ÜZERİNDEN ÇÖZÜMLENMESİ 96

BERTOLT BRECHT'İN 'GESTUS' KAVRAMININ MARCEL MAUSS'UN 'BEDEN TEKNİKLERİ' KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE TARTIŞILMASI 109

BATI MÜZİĞİ YAY TEKNİKLERİNİ LİSANS DÜZEYİ KEMAN ÖĞRENCİLERİNİN ÇAĞDAŞ TÜRK MÜZİĞİ ESERLERİYLE UYGULAMA DURUMLARININ İNCELENMESİ 117

MALATYA KULUNCAK YÖRESİ DARILI KÖYÜ DOKUMLARINDA DOĞAL BOYAR MADDELER ÜZERİNE DENEMELER 132

MALATYA DOĞANŞEHİR İLÇESİ DOKUMALARI VE MOTİFLERİ 143

ELEKTRONİK TEKSTİL ATIKLARININ YÖNETİMİ 156

TÜRK RESİM SANATINDA KAĞNI İMGESİ 158

GEÇMİŞ TÜRK FİLMİ ÇEKİM İLE İZLEYİCİ ARASINDA YAZIŞ YÖNÜ 170

METİN ÇÖZÜMLEME VE OLUŞTURMADA BİR BAKIŞ AÇISI OLARAK FEMİNİST DRAMATURGİ 172

ÇEVRİMİÇİ DEĞERLENDİRMELERDE ENTEGRE İKNA YAKLAŞIMI: DETAYLANDIRMA OLASILIĞI MODELİNİN VE YÜKSEK-DÜŞÜK KATILIMIN ORTAK ETKİSİ 181

SOSYAL MEDYA KULLANICI YORUMLARI ÜZERİNDEN SEÇİM ANKETİ HABERLERİNE VE SEÇİM ANKETLERİNE GÜVEN: 28 MAYIS 2023 SEÇİMLERİ ÖRNEĞİ 183

BİRLİKTE DEĞER OLUŞTURMANIN MARKA BAĞLILIĞINA ETKİSİ: CİNSİYETE GÖRE FARKLILAŞMA 185

ŞİRKET BİRLEŞMELERİNİN ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİNE ETKİSİ 195

İLETİŞİM KURAMLARINDA TEKNOLOJİ MERKEZLİ DÜŞÜNÜM: FRANCİS BACON'DAN MARSHALL MCLUHAN'A BİR EPİSTEMOLOJİK İZLEĞİN GÜNCELLİĞİ 197

COVID-19 DÖNEMİ ÖNCESİ VE SONRASI İLLERİN SAĞLIK GÖSTERGELERİ BAKIMINDAN PERFORMANSLARININ ANALİZİ 208

İŞ GÜVENCESİZLİĞİ İLE GÖREV PERFORMANSI İLİŞKİSİ, DEMİR-ÇELİK SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA 212

ANKARA VAKIF ÜNİVERSİTELERİ INSTAGRAM KULLANIMLARININ ÖRGÜTSEL BAĞLILIĞA YANSIMALARI 214

TÜRKİYE'DE GELİR VERGİSİ TARİFE YAPISININ ENFLASYON ARTIŞ ORANINA OLAN DUYARLILIĞI 222

NERVUS MANDİBULARİS'İN VARYATİF DURUMLARI 230

NERVUS MEDİANUS'UN VARYATİF DURUMLARI 232

PERİTONUN İNCE İĞNE ASPİRASYON BİYOPSİ SONUÇLARI 234

COVİD-19 PANDEMİSİNDE HEMŞİRELERİN HİJYEN DAVRANIŞLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 236

DİYABET HASTALARININ COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE YAŞADIKLARI ZORLUKLAR VE ÖZ-ETKİLİLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ 245

METİN ÇÖZÜMLEME VE OLUŞTURMADA BİR BAKIŞ AÇISI OLARAK FEMİNİST DRAMATURGİ

Doç.Dr. Özlem BELKIS
Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
Sahne Sanatları Bölümü
ORCID: 0000-0001-6124-3506

ÖZET

Feminizm "cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir harekettir" (hooks, 2022). 19. Yüzyılda organize olan bir düşünce ve hareket biçimini olarak Feminizm 20. yüzyılın etkili, dönüştürücü yaklaşımlarından biridir. Eleştirel bakış olarak Feminizm, bireysel ve toplumsal davranışları, kültürel ve sanatsal olguları ele alıp incelerken, çözümlerken ve yorumlarken kullanılır. Feminizm bilimsel araştırmalarda ise pozitivizm/postpozitivizm, yorumlayıcı/yapılandırmacı söylemler, milliyetçilik, eleştirel teori ve Marksist modeller, kültür araştırmaları modelleri, queer teori ve post-kolonyalizm gibi "yorumlayıcı çatı" olarak nitelenmektedir (Creswell, 2013; Neuman, 2006). Feminizm teorik ve pratik bağlamda Birinci, İkinci ve -tartışmalı olarak- Üçüncü, hatta Dördüncü Dalga gibi çeşitli dönemlerle karakterize edilmekte, farklı fraksiyonlarla ele alınabilmektedir. Peki feminizm dramatik sanatlarda nasıl kullanılabilir? Feminist eleştirel bir bakışla bir yapıtı okumak için hangi adımları izlemek gereklidir? Örneğin kadınları özne olarak ele alan her yapıt Feminist bir duruşa sahip midir? Ya da kadın sanatçıların ürettiği her yapıt feminist bir açı taşır mı? Klasik bir eser, feminist bir perspektifle nasıl okunur? Feminizm ile en az bin yıl önce yazılmış bir eseri okuyup incelemek, o esere haksız bir saldırı olmaz mı? Feminist bakış açısı sadece kadın rolleri ve kadın sanatçılar için midir? 19. Yüzyıl geleneklerine dayanan analizci dramaturgiden uzaklaşarak, yaratıcılık ve yazarlığa yaklaşan yeni-dramaturgiler çerçevesinde feminist dramaturgi nasıl işler? Ayrıca farklı feminizmlerden söz ediliyorken bir metni hangi feminizmle okumak gereklidir? Bu bildiride, feminist dramaturginin temel noktaları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Feminist dramaturgi, Feminist metodoloji, Feminist eleştiri.

FEMINIST DRAMATURGY AS A PERSPECTIVE IN TEXT ANALYSIS AND CREATING

ABSTRACT

Feminism is "a movement that seeks to end sexism, sexist exploitation and oppression" (hooks, 2022). Feminism, as an organized way of thinking and action in the 19th century, is one of the effective and transformative approaches of the 20th century. Feminism as a critical point of view is used while addressing, examining, analyzing and interpreting individual and social behaviors, cultural and artistic phenomena. Feminism is considered as an interpretative framework in scientific research such as positivism/postpositivism, interpretative/constructivist discourses, nationalism, critical theory and Marxist models, cultural studies models, queer theory and post-colonialism (Creswell, 2013; Neuman, 2006). Feminism is characterized by various First, Second, and – arguably – Third, and even Fourth Wave periods in the theoretical and practical context, and can

be addressed with different fractions. So how can feminism be used in the dramatic arts? What steps are necessary to follow in order to read a work with a feminist critical view? For example, does every work that treats women as subjects have a feminist stance? Or does every work produced by women artists have a feminist angle? How to read a classic work from a feminist perspective? Wouldn't it be an unfair attack to read and examine a work written at least a thousand years ago with feminism? Is the feminist perspective only for female roles and female artists? How does feminist dramaturgy work within the framework of neo-dramaturgies that move away from the analytical dramaturgy based on 19th century traditions and approach creativity and authorship? In addition, when talking about different feminisms, with which feminism is it necessary to read a text? In this paper, the main points of feminist dramaturgy will be discussed.

Key words: Feminism, Feminist dramaturgy, Feminist methodology, Feminist criticism.

GİRİŞ

Bilim ya da sanatın araçlarını kullanarak bir üretim yapıyorsanız bir bakış açısına sahip olmanız gerekir. Sağlam bir üretim, *bakışın araçlarının*, perspektifin ayrıntılarının iyi kullanılmasıyla ilgilidir. Öncelikle nereden baktığımıza karar vermeye, bu bakışı iyi bilmeye ihtiyacımız var. Çünkü bir bilim ya da sanat eseri, cesaretini sağlam kurulmuş ve iyi kullanılmış bakış açısından alır, üretimin özgünlük ve gücü de buradadır.

Nitel araştırma yönteminin önde gelen ismi John Creswell (2013), araştırmanın yapılma nedeninden araştırma deseninin seçimine, bulguların yorumlanmasından sonuçların tartışılmasına kadar bakış açısının önemine değinir (s. 15-41). Bir araştırmanın ilk aşaması araştırmacı ve evreninin tanımlanması; ikinci aşaması teorik paradigma ve perspektifin (pozitivist, yorumcu, feminist, milliyetçi, Marksist, kültürel, post-modernist, queer, post-kolonial, vb.) seçilmesi; üçüncü aşama, araştırmanın desenine (durum, etnografi, fenomenoloji, gömülü kuram, yaşam anlatısı, eylem araştırması, klinik araştırma, vb.) karar verilmesidir. Bu aşamaları veri toplama, analiz, yorumlama ve sonuçları tartışma izler. Creswell'in bilimsel araştırma için çizdiği bu aşamalar, bir oyun metninin sahnelenmek üzere seçilmesi, incelenip çözümlenmesi, sahnelemeye dair yorumun kurulması süreçleri ile eşleştirilebilir. Bilimsel bir araştırmada bakış açısı ne kadar önemliyse sahnelemede, metnin çözümlenmesi ve sahne metninin oluşturulmasında bakış açısı o kadar önemlidir. Olgular, olaylar, kişiler, seçimler, sonuçlar, kısaca her şeyin yorumlanmaya ihtiyacı vardır ve yorum için bir bakış açısı lazımdır.

Peki Feminizm bir bakış açısı olarak nasıl kullanılabilir? Bir metni Feminist bir perspektifle okumak için temel noktalar nelerdir? Her şeyden önce eleştirel bir teori olarak Feminizm, bize nasıl bir yorumsal filtre sunar? Bir oyun metninde cinsiyet paradigmalarının okunması ne işe yarar? Antik ya da klasik tragedyalar, komedyalar gibi yüzyıllar önce üretilmiş metinleri henüz yetmişli yaşlarında olan bir perspektifle –Feminizmle– okumak mümkün müdür? Dahası, böyle bir okuma ne kazandırabilir? Bu sorulara yanıt vermek üzere yola çıkan bu bildiride Feminist bakış açısının temel noktaları açıklanmaya çalışılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Bugün Feminizm ve Eleştirel Bakış

İçinde bulunduğumuz dönemde kadın hareketinde kimi hayal kırıklıkları yaşanıyor. Bu hayal kırıklıklarının nedeni geçen yüzyıl başından itibaren kadın haklarına ilişkin kazanımların gittikçe daha fazla saldırıya uğraması, kimi geri adımlar, gittikçe tırmanan muhafazakarlaşma ile kadınlara yönelik şiddetin artması, kadın haklarını ve eşitliği garanti altına alan ulusal ve uluslararası mevzuatta yapılan değişiklik ve iptaller, kürtaj ve doğum kontrol gibi kadın bedeni üzerindeki kararların yeniden düzenlenmesi gibi gelişimlerdir. Susan Falludi ilk olarak 1991'de yayınlanan *Backlash* (2006) adlı çalışmasında ve sonraki kitaplarında bu geri adımları etkileyici şekilde anlatır. Alev Özkazanç'ın *Cinsellik, Şiddet ve Hukuk* (2013) adlı kitabı ile "Erkeklik krizi ve nefret" (2021) adlı çalışması da cinsiyet eşitliği ve kadın haklarına dair direnci son derece etkili biçimde anlatan aydınlatıcı metinlerdir. Tüm bunlara Feminist teorinin yeni bağlamlar üretemediği, önceki dönemler kadar ses getirici olmadığı fikri eklenince ve patriyarkal direncin bugün gayet eşitlikçi, hatta politik doğruculuğun izinde görünmesine karşın sanıldığından da güçlü olması, Feminizmin temel noktalarını gözden geçirmek ve alfabesini yeni baştan ele almak bir ihtiyaç haline geliyor.

Öncelikle belirtmek gerekir ki Feminizm, eleştirel bir teoridir. Kökleri çok eskiye dayanmakla birlikte 19. Yüzyılda organize olan, 20. Yüzyılda çeşitli alanlarda etkileri görülen Feminizm, kadınların erkeklerle eşit hak ve fırsatlara sahip olması amacını güden bir toplumsal ve düşünsel harekettir. Başlangıçta kadınlarla erkekler arasındaki eşitliği temel almasına karşın 20. Yüzyılın ortalarından itibaren hegemonik erkeklik dışında kalan tüm cinsiyet eşitsizliklerini yok etmeye yönelen bir kapsayıcılık kazanmıştır. Bu süreç, beyaz kadınlar ve beyaz erkeklerden siyahi/uzak doğulu/latin gibi renkli kadınlara / Renkli Feminizmlere (hooks, 2022), Avrupalı orta ve üst sınıf heteronormatif erkekliklerden hegemonik olmayan erkekliklere, giderek eril olmayan her şeyin eşit bir idealde buluşmasına uzanır. Feminzm konusunda, bell hooks'un[*] *Feminizm Herkes İçindir* adlı etkili ve Feminizm konusunda bilgi edinmek isteyen herkesin okuması gereken kitabındaki *"cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir harekettir"* (s. 9) tanımı bugün hala pratik bir formül olarak kabul edilebilir.

Kadın hakları hareketi ilk adımda yaşam pratiğine doğrudan yansıyan iki noktadan kıvılcımlanmıştır: siyaset (seçme ve seçilme hakkı talebi) ile istihdam/ekonomi (eşit işe eşit ücret talebi). Geçen yüzyılın ilk yarısında kadın hakları eğitim, sağlık, sanat ve sosyal yaşamın her alanını kapsayan bir yaygınlığa ulaşmış; İkinci Dalga ile birlikte kadın hareketindeki genişleme ve Feminist teorideki çeşitlenme feminist perspektifli araştırmaların, sanat üretimlerinin ortaya konmasıyla daha da boyutlanmıştır.

[*] yazarın isim ve soyisminin ilk harflerinin küçük yazılması kendi isteğidir.

Feminist perspektif temel olarak var olan tüm toplumsal yapılara cinsiyet perspektifinden bakarak eşitsizlikleri tespit edip deşifre etme amacındadır. Cinsiyetleri nedeniyle görünmeyen, gölgede ya da gözden uzak kalanları aydınlığa çıkarmak, görünür kılmak ister (Berktay, 2003). Cinsiyete dayalı eşitsizlik ve haksızlıkların nasıl üretildiğini, bu eşitsizliklerin nelere neden olduğunu ortaya koymak, bunların yok edilmesi için stratejiler, çözümler üretmek, güçlendirmek feminizmin amaçlarıdır. Feminist bir perspektif oluşturmak demek, bu temel noktalardan oluşan bir filtre kullanmak demektir.

1.2. Feminist Sanat, Feminist Tiyatro

Feminizm bir yandan var olan yapıları kendi bakış açısından irdeleyip incelemeyi, buralardaki cinsiyetçilikten kaynaklanan sorunları görmeyi, diğer yandan da yepyeni ve cinsiyetçi olmayan eşitlikçi yapılar kurmayı amaçlar. Sanat alanında da bu iki alanın kullanıldığı söylenebilir. Birincisi sanat tarihi ve akademik çalışmalar alanıdır; burada sanat tarihinin kapsayıcı bir anlayışla yeniden yazımı, önceki dönemlerde üretilmiş eserlerin eleştirel bir perspektifle incelenmesi, görmezden gelinmiş veya "sanat tarihi" kapsamına alınmamış kadın sanatçıların eserlerinin ortaya konulması, incelenmesi, kadın üretimlerinin yeniden ele alınması gibi konulardan söz edilebilir. Feminist sanatın teorik bağlamından söz ederken Linda Nochlin'in 1971 tarihli "Neden hiç büyük kadın sanatçı yok?" (2008) ile Thalia Gouma-Peterson ile Patricia Mathews'un 1987 tarihli "Sanat tarihinin feminist eleştirisi" (2008) başlıklı makalelerini vazgeçilmez birer başucu kaynağı olarak anmak gerekir.

Feminist sanatın ikinci alanı üretilen eserleri kapsar, ki burada eserin üretim biçimi, türü, seçilen konu ve işlenişi bakımından feminist perspektif önemlidir. Feminist sanatta konular kümesine annelik, kız evlat olmak, kadın bedenine ilişkin konular, şiddet, eş olmak, kızkardeşlik gibi kadınlık deneyimleri eklenmiştir. Ayrıca işleme, nakış, dokuma gibi kadın üretimi olup maddi ve sanatsal değeri düşük kabul edilen, zanaat olarak nitelenen formlar sanatsal bir üretim alanında yeniden yorumlanmışlardır.

Tiyatro alanında da Feminizm bu iki izlekte ilerlemiştir: teorik / bilimsel çalışmalar ve uygulamalar. Sanat tarihi alanında Nochlin'in çalışması nasıl bir nirengi noktası ise Sue-Ellen Case'in "Classic drag: The Greek creation of female parts" (1985) adlı çalışması tiyatro alanında bir Feminist eşit olarak görülebilir. Case, tiyatro pratiğini incelemiş, kadınların sahneye çıkmalarının yasak olduğu Antik Yunan ve Elizabeth dönemi tiyatrolarını alışılmış tarihsel perspektifler yerine feminist bir bakış ve alternatif tarih yaklaşımlarıyla yorumlamış, yeni bir poetika önermiştir. Feminist tiyatronun teorik alanı tiyatro tarihi incelemeleri yanında oyun metinlerinin Feminist bir bakış açısıyla irdelenerek kadın temsiliyetinin, daha geniş bir anlamda cinsiyet rollerinin kurguları ve sonuçlarının tartışmaya açılmasını da kapsar. Öz olarak ifade etmek gerekirse temsiliyet, sanatı üreten ve tüketen öznelerin sosyo-kültürel ve tarihsel olarak ele alınışları hep feminist tiyatronun teorik inceleme alanlarıdır.

Feminist Tiyatronun uygulama alanında ise bir ucu sahne sanatlarına diğer ucu performans sanatına uzanan çok geniş bir üretim skalasından söz etmek gerekir. Feminist ideallerle üretilen eserler kadar var olan eserlerin Feminist bir bakış açısıyla okunup incelenmesi, yorumlanıp sunulması da bir başka önemli üretim kategorisi olarak feminist tiyatro uygulamaları kapsamında ele alınabilir.

2. UYGULAMADA İZLENEBİLECEK ADIMLAR

2.1. Ne Değildir

Öncelikle Feminist bakış açısının ne olmadığını, neyi hedeflemediğini ortaya koymakla başlayalım, çünkü Feminizmin aldığı temel saldırı buradan gelir. Feminizm bir iktidar mücadelesi değil, eşitlik mücadelesidir. Bir başka deyişle Feminizm, toplumsal yaşamın tüm parçalarında iktidar alanları yaratmış olan ve bunları yöneten erkekleri alt ederek yerlerine geçmeye, tüm bu avantajlı ve üstün konumları kadınların lehine çevirmeye and içmiş bir hareket değildir. Kaldı ki Feminizm iktidar mekanizmasının da yapısını sorgulayarak avantajlı ve üstün olma konumlarını da irdeler, bu iktidar / ezen-ezilen ilişkisini değerlendirir.

Feminizm sadece beyaz kadınların mücadelesi değildir, her ne kadar çıkış noktasında öyle olsa da. Nochlin'in (2008) vurguladığı gibi 'Avrupalı, orta ve üst sınıf, heteronormatif, uygarlığın ezici ve üstünlük kurucu araçlarını belirleyip yöneten beyaz erkek' dışındaki herkesi kapsayan bir eşitlik idealidir. Şekli değil, gerçek bir eşitlik kurulmasının peşindedir. Cam tavanların nerede ve nasıl devreye girdiğini görebilen, annelik duvarının nasıl işlediğini göstermeye çalışan, kısacası kadınlara ilişkin engelleri ortaya çıkarmaya çalışan bir görme biçimidir. Feminist perspektif hazır ve yerleşik cinsiyet kalıplarını kullanmak ve bu yönde beklenti inşa etmek yerine anlamayı hedefler.

Feminist bakışın standart bir şablonu yoktur. Bir başka deyişle her yere kolayca uygulanabilecek bir formülden bahsedilemez. Daha çok akışkanlığından, ihtiyaca yönelik olarak çözümler üretmesinden, bu çözümlerde alternatif yolları daima denemesinden söz edilebilir. Problemin nerede olduğunu görmek, üretilen sorunsalın tanımlanmasına kafa yormak gerekir. Basit ve ezberlenmiş neden sonuç ilişkileri değildir. Neyin sorunsallaştırıldığı, nasıl sorunsallaştırıldığı Feminist bakışta önemlidir.

2.2. Bir Dikkat Noktası Olarak Temsiliyet

Teorik olarak mimesis kavramına dayandırılan temsiliyet, sanatın önemli konularındandır. Seçilen eserdeki temsiliyet kim tarafından, nasıl bir bakış açısıyla ve hangi kurallara, değerlere göre konumlanmış ve kurulmuştur? Yani yapıtın inşasında nasıl bir bakış açısı vardır, tüm olay ve kişilerin temsiliyeti nasıl bir bakış açısıyla kurgulanmıştır? Öncelikle bunu anlamak gereklidir. Feminist bakış açısı bunu anlamak, çözmek ve yapıtın kurgulandığı temsiliyet anlayışını okumak ister.

Geleneksel bakış, kendi açısı içindeki değerler doğrultusunda bir temsiliyet kurar. Geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesi veya eleştiri getirilerek ezme-ezilme pratiklerinin deşifre edilmesi temsiliyetin iyi okunmasına bağlıdır. Kadınlar geleneksel cinsiyet rolleri bağlamında iyi anne, iyi eş, edepli kız evlat, aile kavramından uzaksa vamp kadın, hoppa genç kız, vb. kalıplarla temsil edilmektedirler. Bu kalıplar, dönemleri içinde ne anlam ifade etmektedir, hangi eşitsizlik ve ezilme pratiklerine neden olmaktadırlar, bunları anlamak, tartışmak için Feminist bir bakış iyi bir zemin kurar. Eşitsizlik ve ezilme hangi noktada, nerede başlamaktadır? İdeal temsiliyet ya da doğru temsiliyet diye bir şey aslında yoktur, önemli olan temsiliyetin hangi açıdan, kimden tarafa, kimin yararına, kimin ve neyin zararına kurulduğu, bu temsiliyetin neye neden olacağı ve bu temsiliyetten nasıl bir anlam çıkarılabileceğidir.

Kadınların bir eserdeki temsiliyetleri konusunda özellikle 1980'li yıllardan itibaren dikkat çekici çalışmalar ortaya konmuştur. Edebiyat alanında başlayan bu çalışmalar, tiyatro metinlerinde de izlenebilir. Pek çok araştırmacı ve yazar eserlerdeki kadın temsiliyetleri üzerine çalışmış, çeşitli araştırmalar ortaya koymuşlardır. Feminist bir dramaturgik bakışta, eserdeki cinsiyet, özellikle kadın temsiliyetlerini incelemek, irdelemek gereklidir. Popüler sinema odaklı olarak yapılan pek çok temsiliyet incelemesi, tiyatro alanına da uyarlanabilir. Bunlardan birisi sinema filmlerindeki kadın karakterlerin temsiliyetlerine ilişkin basit fakat etkili bir testtir. Popüler sanat ürünlerindeki temsiliyetleri değerlendirmek için Alison Bechdel tarafından ortaya atılan ve kendi adıyla anılan test üç kuralın eserde sorgulanmasıyla oluşur: eserde en az iki kadın karakter olmalıdır, bu karakter birbirleriyle konuşmalıdırlar, konuştukları konu erkeklerden bağımsız olmalıdır (Bechdel, 1985; Bechdel Test). 1980'li yılların çeşitli ayrımcılık türleriyle mücadele konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde mevzuat düzenlemeleriyle belirli bir hassasiyete eriştiğini düşünürsek, akademik çalışmaların da bu dönemde eşitsizliklerin tespit edilmesi ve giderilmesine odaklandığını görmek şaşırtıcı değildir. Sinema sanatındaki, özellikle de popüler sinema alanındaki çeşitliliği, ekonomik büyüklüğü düşünülürse temsiliyet ve kapsayıcılık, temsiliyetin kime yönelik olduğu, kimleri görünürde, kimleri gerçekte kapsayacağı gibi konular da anlam kazanacaktır. FiveThirtyEight (2017), cinsiyet perspektifinden bu bağlamda temsiliyet sorgulaması yapan ilginç bir kaynak olarak incelenebilir. Hollywood sineması bağlamında toplumsal cinsiyet dengesizlikleri üzerine sorular soran bu kaynak, pek çok açıdan tiyatro alanına da uyarlanabilir.

Feminist bakış, bir metin incelenirken yazıldığı dönem koşulları ve yazarın dünya görüşü, eserin konu aldığı olayın koşullarına bağlı olarak cinsiyet politikaları ve temsiliyet, temsiliyetin kim tarafından nasıl kurulduğu, nasıl bir temsiliyetin olumlu karşılandığı gibi konular bağlamında kurgulanabilir. Metni kavramak, yazarı ve metni anlamak adına yapılan bu çalışmada yargılamaktan özellikle kaçınmak önemlidir. Fakat dramaturgi nihayetinde şimdi ve burada ile ilgilidir. Dolayısıyla bugünün bakışıyla bu olayı ele aldığımızda nasıl bir

temsiliyet kurulabilir, metnin önerdiği temsiliyet bugün ne kadar geçerli ve nasıl eşitsizlikler üretiyor, bu çerçevede bir tartışma üretilebilir. Feminist dramaturgi bu tartışmayı üretmede devreye girebilir.

2.3. Eşitsizlik Pratiklerini Deşifre Etmek, Direnme Stratejileri Üretebilmek

Feminist bakış açısıyla bir oyun metnine bakıldığında, cinsiyete dayalı ezme/ezilme pratiklerini, iktidar alanlarını görmek, deşifre etmek gerekir. Bunun için, hem incelenen metnin yazıldığı tarihsel koşullar hem de metnin konu edindiği olayın tarihsel koşulları, bu koşullardaki cinsiyet politikaları incelenmelidir. Elbete kaynak derinliği ve çeşitliliği önemlidir; zira kalıp ve ezber bilgiler, çoğu zaman standart analizlerden başka bir şey üretmezler. Feminist bakış açısı kanonik çözümleme ve değerlendirmelerin dışına çıkmayı amaçlar; alternatif tarih çalışmaları ve toplumsal çözümlemelerden faydalanır. Örneğin, Nora'nın evden ayrılırken çocuklarını bırakması önemlidir, Nora'nın kendisiyle kalma amacı ve böylesine bir kararı vermesi elbette sarsıcıdır. Fakat Ibsen'in *Nora*'yı yazdığı dönem koşullarının vesayet kurallarına göre Nora'nın çocuklarını zaten yanına alamayacağı, çocukların vesayetinin babada olduğunun bilinmesi, metne ve karakterlere farklı bir gözle bakmayı sağlayacaktır. Bunun gibi cinsiyete dayalı tahakküm pratiklerinin tarihsel koşullarla birlikte kavranması, yeni metin stratejileri üretmek bakımından önemlidir.

Dramaturgik olarak bir metni çözümlerken özellikle kişileştirme kurgusunu çözümlemek, kişileri tek tek eylemleri ve oyunun dünyası içinde incelemek gerekir. Barry ve Flitterman-Lewis (2008) metin stratejilerini oluştururken eylemin, kimin eylemi olduğunu tartışmak ve bu eylemin amacını iyi sorgulamak gerektiğini vurgularlar. Feminist bir açıyla bakarken de her oyun kişisinin eylemini ve bu eylemin sonuçlarının aslında kimin işine yaradığını, burada cinsiyet farklılıklarının etkisinin ne olduğunu irdelemek gerekir. Bir başka deyişle eserdeki ana aksiyonun ve tek tek kişilerin yönelişlerinin kazanan ve kaybedenlerini belirlemek, sonuçlarının etkilerini ortaya koymak Feminist bir bakış için temeldir.

Feminist sanatın, dar anlamda feminist tiyatro ve performans sanatının özünde kadınlık deneyimlerinin paylaşılması vardır. Beauvoir'nın 'kadın doğulmaz, kadın olunur' söyleminden bugüne kadınlık deneyimleri çok değişmiş, tüm cinsiyetlerin kendilerine has deneyimleriyle ataerkil kanonun dışına çıkarak meselenin irdelenmesi amaçlanmıştır. Anne olmak, doğum, cinsellik, ahlak, eş olmak, menstürel döngü, iş yaşamında var olmak gibi kadın olmaya ilişkin durumlar yanında cinsel kimliği açıklamak, eşcinsel ve trans deneyimleri, toplumsal bağlamda erkeklik çelişkileri gibi patriyarka dışında kalan cinsiyet meseleleri de Feminist dramaturgi kapsamında değerlendirilir. Her durumda bu deneyimlerin aktarılması, deneyimlerin incelenmesi bağlamında önemli olan nokta, meseleye patriyarkal kanonla bakmamak, örneğin neyin mizah malzemesi olacağına ya da olmaması gerektiğine karar vermektir.

SONUÇ

Bu bildiri, feminist dramaturgi konusunda bir başlangıç çalışması oldu. Daha somut, daha ayrıntılı incelenmiş örneklere ihtiyaç var. Bu bildiri için yola çıkarken ortaya atılan soruları yanıtlayarak bir sonuç oluşturmak yerinde olacak gibi görünüyor.

Bir metni Feminist bir perspektifle okumak için temel noktalar nelerdir? Bu temel noktalar feminizmin tanımında gizlidir. Feminizm tek bir tanımı olan kalıp bir şablon olmadığı için ne tür bir feminizmin izinden gidildiği, nasıl yorumlandığı, hangi cinsiyet politikalarının benimsendiğine karar vermek önemlidir. Feminizmin ne olduğunu ne olmadığını hatırlamak, nasıl bir feminist perspektif kullanılacağını, bunun araçlarının neler olduğunu araştırmak en temel noktalar olabilir.

Feminizm bir bakış açısı olarak nasıl kullanılabilir? Tiyatro bağlamında Feminizm bir bakış açısı olarak hem teorik-bilimsel araştırma alanında hem de güncel uygulama alanında kullanılabilir. Geçmişe yönelik çalışmalar ve dönem incelemeleri, tarihin gölgesinde ve hegemonik erkekliğin dışında kalmış 'tiyatrocular' hakkında yapılan çalışmalar önemlidir; ancak burada tarihyazımı kanonuna katılmadan, alternatif çalışmalar ortaya koymak kıymetli olacaktır. Örneğin spotların dışında kalan tiyatro bileşenlerinin de tarihini araştırmak önemlidir. Uygulama alanında ise cinsiyetle ilişkili deneyim alanlarını ve bunlara bağlı olarak yaşanan eşitsizlikleri ele alan çalışmalar üretilmesi de Feminizmin bir bakış açısı olarak nasıl kullanılabileceğine yanıt olabilir.

Eleştirel bir teori olarak Feminizm, bize nasıl bir yorumsal filtre sunar? Feminist bir bakış açısıyla ele alınan eserlerde cinsiyetlerin nasıl temsil edildiğini, hatta temsil edilip edilmediğini de incelemek önemli bir filtredir. Geleneksel cinsiyet kalıplarıyla temsil edilen oyun kişilerinin eylemleri, bu eylemlerin amaçları, etki ve sonuçları irlenmelidir. Temsiliyet çok geniş bir konu olmakla birlikte gösteri sanatlarının farklı türlerinde -örneğin sinema- kullanılan kimi formüller bir tiyatro eserine de uygulanabilir.

Bir oyun metninde cinsiyet paradigmalarının okunması ne işe yarar? Antik ya da klasik tragedyalar, komedyalar gibi yüzyıllar önce üretilmiş metinleri henüz yetmişli yaşlarında olan bir perspektifle –Feminizmle– okumak mümkün müdür? Feminist bir bakış açısı öncelikle eşitsizlik, ezilme ve tahakküm pratiklerini deşifre etmek, bir sonraki adımda bu pratiklere karşı direnme ve güçlenme stratejileri üretmek amacındadır. Feminist dramaturgi bu bağlamda yorumsal yaklaşımlar üretir.

Böyle bir okuma ne kazandırabilir? Her şeyden önce eşitlik, insan üretimi bir olgudur; dolayısıyla gerçeleşmesi için çaba harcanması gerekir, bazı davranış ve düşünce kurallarına ihtiyaç duyar, kendiliğinden oluşmaz. Feminist bir bakış açısıyla bir eseri okumak, eşitlik ideali uğruna bir adım atmaktır. Eşitsizlikleri göstermek, kimin ezdiğini, ne için ezdiğini ortaya koymak, ezen ve ezilen ilişkisinin kurulamayacağı stratejiler üreterek güçlenmeye katkı sağlar. Turgut Özakman'ın bir söyleşisinde dediği gibi, tiyatro bir insanı bir kere oyun izledi diye iyi birisi yapmaz. Ama sürdürülen her eylemin tutarlılığı ve etkisi kuşkusuzdur.

KAYNAKÇA

Barry, J. ve Flitterman-Lewis, S. (2008). Metin stratejileri sanat üretiminin politikası. *Sanat ve Cinsiyet* (ed. A. Antmen). İletişim Yay. s. 253-.

Bechdel Test, http://bechdeltest.com/statistics/

Bechdel, A. (1985). The Rule, *Dykes to Watch Out For*.

Berktay, F. (2003). *Tarihin Cinsiyeti*. Metin Yay.

Case, S. E. (2010). *Feminizm ve Tiyatro* (çev. A. Sönmez). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Case, S.E. (1985). Classic drag: The Greek creation of female parts. *Theatre Journal 37*(3) Staging Gender (oct. 1985), s. 317-327.

Creswell, J. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri – beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Çev. Ed. M. Bütün, S. B. Demir. Siyasal Kitabevi.

Faludi, S. (2006). *Backlash*. Three Rivers Press.

FiveThirtyEight (2017). https://projects.fivethirtyeight.com/next-bechdel/

Gouma-Peterson, T.; Mathews, P. (2008). Sanat tarihinin feminist eleştirisi. *Sanat ve Cinsiyet* (ed. A. Antmen). İletişim Yay. s. 13-118.

hooks, b. (2022). *feminizm herkes içindir*. BGTS Yay.

Nochlin, L. (2008). Neden hiç büyük kadın sanatçı yok?. *Sanat ve Cinsiyet* (ed. A. Antmen). İletişim Yay. s. 119-160.

Özkazanç, A. (2013). *Cinsellik, Şiddet ve Hukuk – feminist yazılar*. Dipnot Yayınları.

Özkazanç, A. (2021). Erkeklik krizi ve nefret: Incel devrimi çağında feminizm. *Günebakan Düşlerimiz – kamusallık, gündelik hayat ve tecrübe üzerine yazılar* (ed. T. Ural, B. Vural). İletişim Yayınları. s.45-74.